provinsje fryslân
provincie fryslân

postbus 20120
8900 hm leeuwarden
tweebaksmarkt 52
(058) 292 59 25

www.fryslan.frl
provincie@fryslan.frl
www.twitter.com/provfryslan

provinsje fryslân

Provinciale Staten van de Provincie Fryslan
Postbus 20120
8900 HM LEEUWARDEN

In c.c. aan het Algemeen Bestuur van
Wetterskip Fryslân en de colleges van B&W
van de Veenweidegemeenten

Leeuwarden, 14 mei 2024
Verzonden, 16 MEI 2024

Ons kenmerk : 02223569
Domein/ Team : Provinciale Omgeving
Behandeld door : C. de Vries / (06) 21 18 51 42 of c.devries@fryslan.frl
Uw kenmerk :
Bijlage(n) :

Onderwerp : Voortgang Veenweideprogramma

Geachte Statenleden,

U ontvangt regelmatig een informatiebrief over de voortgang van het Veenweideprogramma 2021-2030. De vorige brief heeft u ontvangen op 28 november 2023 met kenmerk 02160101. Met deze brief informeren wij u over de belangrijkste recente ontwikkelingen. Hiermee voldoen wij ook aan uw verzoek om u specifiek regelmatig te informeren over de stand van zaken rondom de zogeheten code rood gevallen in de funderingsproblematiek. We gaan onderstaand in op ontwikkelingen op programmaniveau, funderingsaanpak en op de stand van zaken in de gebiedsprocessen.

Voortgang Veenweideprogramma

Maatregelpakket Veenweide
Op 2 april jl. heeft het College van GS de Maatregelpakketten uit het Frysk Programma Landelijk Gebied (FPLG) definitief vastgesteld en ingediend bij het Rijk. Het gaat hierbij om verbeterde aanvragen voor alle vier de maatregelpakketten (Natuur, Water en Bodem, Klimaat en Veenweide, Landbouw en Sociaaleconomisch) en de overkoepelende financiële toelichting.

De ingediende maatregelpakketten zijn aangepast op de onderdelen die positief door Wageningen Economic Research (WEcR) WEcR zijn beoordeeld. De reden hiervoor is dat alleen deze maatregelen op dit moment in aanmerking komen voor financiering.

Naar aanleiding van het zogeheten LNV toetsbeeld en het advies van WEcR zijn de funderingsaanpak en de voorsortering op geografische uitbreiding van het integrale maatregelpakket naar andere veenweidegebieden dan de vier 'koplopergebieden' afgevallen. Ook heeft het Rijk ten enenmale duidelijk gemaakt dat er conform de spelregels van het Transitiefonds geen geld beschikbaar komt voor beheermaatregelen.

Er is in de rijksbegroting 2024 uiteindelijk een totaalbedrag gereserveerd van €1,28 miljard om in de provincies uitvoering te kunnen geven aan de maatregelpakketten. Voor onze provincie is een bedrag van € 150,3 miljoen gereserveerd, waarvan € 45,7 miljoen voor het Maatregelpakket Klimaat en Veenweide. Dit is € 18,3 miljoen minder dan de € 66 miljoen die wij in juni 2023 voor dit maatregelpakket aanvroegen. Deze mindering valt geheel toe te schrijven aan de hierboven beschreven afgevallen maatregelen.

Voor het Veenweideprogramma betekent honorering dat er middelen vrij komen om stappen te kunnen zetten in vier gebiedsprocessen: Aldeboarn De Deelen, Hegewarren, Idzegea en Akkrumer Goedland. De definitieve beoordeling van de Maatregelpakketten verwachten we in juni 2024.

GLB-regeling Samenwerkingsmaatregel
Op 30 januari jl. is de GLB-regeling *Samenwerking in veenweidegebieden en Natura 2000-overgangsgebieden gepubliceerd*. De regeling is relevant voor de Friese veenweide; in de gehele maand mei kunnen samenwerkingsverbanden subsidie aanvragen voor het verhogen van de grondwaterstand en mogelijke extensivering in veenweidegebieden. De regeling is vrijwillig en werkt met een watervergunning. Het is een mooie kans voor boeren in het gebied om ervaring op te doen met peilverhoging. De subsidie loopt tot en met 2028. Momenteel wordt onderzocht hoe wij de verhoging van de waterpeilen kunnen borgen, zodat wij een duurzame invulling kunnen geven aan de doelstellingen van het Veenweideprogramma.

Om samenwerkingsverbanden wegwijs te maken in de aanpak, hebben wij een webpagina met relevantie informatie en een stappenplan ingericht. Daarnaast zijn er landbouwadviseurs waar de samenwerkingsverbanden een beroep kunnen doen op het ondersteunen bij het opstellen van plannen en het indienen van de subsidieaanvragen. Het waterschap heeft capaciteit vrijgemaakt om vragen van initiatiefnemers te beantwoorden, mee te denken en een beoordelingskader op te stellen om te kunnen beoordelen of de aanvragen voldoen aan de uitgangspunten en randvoorwaarden van het waterschap. Dit betekent wel dat een aantal andere werkzaamheden wat zijn doorgeschoven in de tijd.

Compensatiesystematiek Veenweide (CSV)
In het eerste kwartaal van 2024 is de laatste hand gelegd aan de Compensatiesystematiek Veenweide (CSV). De CSV is een systematiek waarmee landbouw en grondeigenaren worden gecompenseerd voor lagere inkomen en vermogen als gevolg van peilverhoging. De CSV is ontwikkeld in overleg met de landbouw en zal naar verwachting in mei door zowel ons college als het Dagelijks Bestuur van het Wetterskip worden vastgesteld. Na vaststelling wordt het ter notificatie aan de Europese Commissie aangeboden alvorens het kan worden toegepast.

Herijking Veenweideprogramma
U heeft bij de vaststelling van het FPLG in juni 2022 bepaald dat er nog een aantal keuzes moeten worden gemaakt rondom het Veenweideprogramma. In essentie gaat het daarbij om twee elementen. Ten eerste wordt er een keuze gemaakt voor het bepalen van maatregelen op bodemtypes waar nu nog geen taakstelling geldt. Dit betreft het dunne veen, klei op veen en de zogeheten 'moerige gronden'. Ten tweede wordt er een keuze gemaakt over de indicatieve taakstelling voor Fryslân om de uitstoot van broeikasgassen uit de bodem te beperken. Het gaat dan met name om vermindering van CO2 uit de bodem, waarbij onze provincie een indicatieve taakstelling heeft van 0,45 Mton. Inmiddels zijn er nieuwe landelijke meetresultaten – de zogeheten Somers II metingen – en deze worden meegenomen in deze herijking.

Uitvoering
De uitvoering van het Veenweideprogramma staat momenteel onder druk. Dit betekent dat op onderdelen keuzes zijn gemaakt om te temporiseren; niet alles kan en niet alles kan tegelijk. Dit betekent ook dat het veenweideprogramma in de uitvoering – met name in de gebieden – vertraging oploopt. De belangrijkste redenen voor de vertraging zijn de voortdurende onzekerheid over de toekenning van Rijksmiddelen, onderbezetting van de programma-organisatie door een krappe arbeidsmarkt en onvoldoende continuïteit in de bezetting. Vandaar dat ingezet wordt op het aantrekken van nieuwe collega's voor het Veenweideprogramma om na de zomer met voldoende menskracht vervolg te geven aan het veenweideprogramma.

Aanpak funderingsschade
Samen met de veenweidegemeenten werken Provincie en Wetterskip aan de aanpak funderingsschade en de uitwerking van de bijbehorende moties (besluiten PS en AB december 2022 en juli 2023 en gemeenten voorjaar 2023). Omdat u heeft aangegeven goed geïnformeerd te willen worden, gaan we iets uitgebreider dan gebruikelijk in op de stand van zaken.

Funderingsloket
Sinds 1 maart dit jaar is het Fries Funderingsloket operationeel. Tot die tijd ving Kenniscentrum Aanpak Funderingsproblematiek (KCAF) de vragen op. In het loket werken Provincie Fryslân, Wetterskip Fryslân en de veenweidegemeenten samen, zodat inwoners op één plek terecht kunnen met hun vragen en problemen en begeleid worden naar oplossingsstappen.

Een website is ingericht Funderingsloket | Veenweide (veenweidefryslan.frl). De gemeenten hebben het voortouw in de communicatie over het loket naar hun inwoners, uiteraard in afstemming met en waar nodig hulp van de samenwerkingspartners. In april en mei worden inloopspreekuren gepland in het hele veenweidegebied voor vergroting van de zichtbaarheid en zodat inwoners laagdrempelig informatie kunnen halen en het gesprek aangaan.

In de eerste maand zijn 34 vragen binnengekomen, waaronder ook panden die waarschijnlijk in aanmerking komen voor de subsidieregelingen Funderingsonderzoek en -herstel. Eigenaar/bewoners met funderingsproblemen buiten het veenweidegebied worden op dit moment ook zo goed mogelijk geadviseerd, maar er ook direct op gewezen dat ze buiten de begrenzing vallen waar de subsidies (gaan) gelden.

Twee funderingsadviseurs zijn aangenomen bij gemeente De Fryske Marren en zijn geheel beschikbaar voor inwoners voor informatie, psychosociale hulp en technische en procedurele vragen. De adviseurs hebben de eerste inwoners met funderingsproblemen gebeld en bezocht, wat zeer goed ontvangen wordt.
Er wordt een dataset gebouwd, voorzien van beschikbare gegevens en documenten. Op dit moment is het niet noodzakelijk om dure data zoals satellietdata te kopen, maar door actieve participatie in landelijke werkgroepen kan de vinger aan de pols worden gehouden of actie hierop nodig is.

Regelingen
De regeling Funderingsonderzoek is op 9 januari opengesteld. Er lopen tot nu toe vier aanvragen voor deze tegemoetkoming in de kosten voor funderingsonderzoek. De verwachting is dat nu, na openstelling van het Funderingsloket, het aantal aanvragen zal toenemen. Enkele aanpassingen van de regeling Funderingsonderzoek worden voorzien naar aanleiding van de eerste ervaringen.

De regeling Funderingsherstel voor subsidie in het geval van funderingsherstelwerkzaamheden wordt thans uitgewerkt. Het gaat om eigenaar-bewoners in het veenweidegebied met een woning met een slechte tot matige kwaliteit fundering (handhavingstermijn 0-15 jaar). Uitgangspunt is dat herstel van de fundering inclusief de constructieve vloer subsidiabel is, 40% van de kosten tot een maximum van 40.000 euro. De openstelling van de regeling Funderingsherstel zal naar verwachting najaar 2024 zijn. Deze regeling is complementair aan de regeling Funderingsonderzoek. De regeling Funderingsherstel wordt ingericht mede op basis van de eerste resultaten uit de onderzoeken in het kader van de regeling Funderingsonderzoek, zoals aard, omvang en regionale spreiding. Openstelling van de regeling Funderingsherstel wordt afgestemd op de afronding van de begeleiding en afhandeling van de Code rood-aanpak, zodat samenloop wordt voorkomen.

Code rood-aanpak
De vier onafhankelijk adviseurs zijn volop aan het werk om samen met de eigenaren tot passende oplossingen te komen. Bij vijf casussen ligt er een concept herstelplan. Voor drie casussen wordt binnen enkele weken een concept herstelplan opgeleverd. In vier situaties is de situatie complex vanwege de omvang en aard van de schade. Hierbij wordt ook een financieel adviseur ingezet om samen met de eigenaren tot een sluitend financieringsplan te komen. In één geval hebben de eigenaren te kennen gegeven niet tot herstel over te willen gaan. Om te voorkomen dat dit in de toekomst tot een mogelijk onveilige woonsituatie kan leiden worden met deze eigenaren nog gesprekken gevoerd.

Voor alle casussen is een eerste raming van de kosten bekend. Daaruit blijkt dat een financiële bijdrage voor alle gevallen past binnen de financiële kaders. Zoals het nu lijkt kunnen alle betrokkenen dus worden geholpen. Het streven is erop gericht om voor de zomervakantie voor acht casussen een beschikking af te geven. Voor de vier complexere situaties en de casus waar de bewoners te kennen hebben gegeven niet tot herstel over te gaan is meer tijd nodig.

Innovatie
Er worden twee tot drie *challenges* voor beginnende bedrijven in Noord-Nederland georganiseerd in samenwerking met de start-up versneller Founded in Fryslân. Hierbij ligt de focus op:

- Vroegtijdige signalering van funderingsschade
- Oplossingen die funderingsherstel goedkoper en/of sneller maken
- Preventie van funderingsschade.

Daarnaast wordt er een innovatieprogramma uitgewerkt voor preventie van funderingsschade in samenwerking met het Rijk. In potentie kan dit uitgroeien tot het landelijke innovatieprogramma, waar de Raad voor de leefomgeving en infrastructuur (Rli) voor pleit.
Ten slotte is in samenwerking met woningbouwcorporatie Elkien een onderzoekspilot in voorbereiding naar de kans op funderingsschade. Het risicomodel van het Wetterskip voor droogstand van houten funderingspalen kan daarmee worden verbeterd met satellietmetingen van de zakking van woningen van Elkien.

Lobby
Er is doorlopend zowel bestuurlijk als ambtelijk contact met Rijk en bijvoorbeeld Rli. Landelijk werd de omvang en complexiteit van funderingsproblematiek erkend in het rapport "Goed gefundeerd – advies om te komen tot een nationale aanpak van funderingsproblematiek", dat de Rli uitbracht op 29 februari 2024. De Rli bracht in december vorig jaar een werkbezoek aan Fryslân om zich op de hoogte te stellen van de funderingsproblemen in het landelijk gebied. Het Rli-advies volgt in grote lijnen de Friese Funderingsaanpak.
Goed gefundeerd Raad voor de leefomgeving en infrastructuur (rli.nl)

De ministeries van BZK, I&W, LNV, EZK, OCW en Financiën zullen de komende tijd een nationale aanpak uitwerken. Dit gebeurt volgens de lijnen:

- intensivering kennisontwikkeling
- landelijke werking Fonds Duurzaam Funderingsherstel
- opschaling preventietrajecten
- opschaling en innovatie rond funderingsonderzoek en –herstel.

Ontwikkeling kansrijke gebieden

Aldeboarn-De Deelen (ADD)
Vlak voor de kerst 2023 heeft de gebiedscommissie het Koersdocument 2030 vastgesteld. Het Koersdocument dient als leidraad en ontwikkelvisie ten behoeve van verdere uitwerking van het gebiedsplan. Punt van aandacht daarbij is dat het gebiedsproces in ADD op veel punten vooruitloopt op nog nader vast te stellen beleids- of uitvoeringskaders zoals de Provinciale Omgevingsvisie, Fryslân Klimaatbestendig 2050 en het FPLG. Het Koersdocument zal naar verwachting in mei tegelijkertijd in ons college, DB Wetterskip en de colleges van B&W van de betrokken gemeenten Heerenveen, Smallingerland en Opsterland worden behandeld. U wordt daar nader over geïnformeerd.

Na verwerking van de resultaten van de praktijksimulatie in ADD Zuid wordt er thans verder gewerkt aan een concept peilscenario in ADD Zuid en wordt ook begonnen aan Noord.
De HAKLAM proeven ('hoger als het kan, lager als het moet') worden nog een jaar langer voortgezet.

Een proef rondom Dubbeldoelgronden in het kader van de Regiodeal Natuurinclusieve landbouw is uitgesteld tot 2025, omdat bleek dat de oorspronkelijke opzet tegen veel juridische bezwaren aanliep.

Innovatiepolder Hegewarren
De afgelopen periode hebben we diverse vraagstukken opgepakt om de haalbaarheid van 'Open en Natuurlijk' te onderzoeken. Zo zijn we gestart met archeologisch vooronderzoek en onderzoeken naar het behoud van het blauwgrasland en weidevogelcompensatie. In 2023 is een aanbesteding gestart voor het uitvoeren van een Landschapsecologische Systeem Analyse (LESA). De LESA moet meer inzicht geven in de werking van het watersysteem, de bodem, natuur en de haalbaarheid van de gekozen variant.
Op dit moment is iets meer dan de helft van het gebied aangekocht, circa 194 hectare. Zoals vorige keer gemeld is het tijdelijk beheer van de gronden die we als provincie in eigendom hebben een steeds dynamischer onderdeel van de Hegewarren geworden. Daarbij richten we ons, met impulsen vanuit het consortium NL2120, op innovatieve proeven met extensieve agrarische activiteiten op nattere veengrond, zoals andere teeltgewassen. In 2023 zijn we, met succes, een proef gestart met het telen van lisdodde en een natuurinclusief veebedrijf. Ook zijn verregaande voorbereidingen getroffen voor een veenwaterinnovatiebedrijf. Deze projecten bieden kansen om nieuwe verdienmodellen en bedrijfsconcepten te ontwikkelen, maar ook om te voorzien in nieuwe inzichten die nodig zijn om het toekomstperspectief 'Open en Natuurlijk' te bereiken.

Bij de bestuursrapportage 2023 hebben wij u gemeld eind 2024 een definitieve keuze voor te leggen als vervolg op 'Open en Natuurlijk', als resultaat van de planuitwerking. Naar het huidig inzicht komt dit moment te vroeg, onder andere omdat we nog in afwachting zijn van de definitieve doelstellingen vanuit het NPLG.

Akkrumer Goedland
Akkrumer Goedland is een relatief nieuw gebiedsproces, dat eind 2021 is gestart op initiatief van een groep agrariërs en ondernemers uit Akkrum en omgeving. Samen vormden zij een stichting en kregen zij subsidie toegekend voor het uitvoeren van een GLB-Veenweidepilot. Vanuit het Veenweideprogramma is in de voorbije twee jaar ambtelijke ondersteuning gegeven.

Het pilotgebied beslaat in eerste instantie 300 hectare en is gesitueerd in het tussengebied tussen het dorp Akkrum en natuurgebied de Terkaplester Puollen (onderdeel van Natura 2000 Sneekermeergebied). Er wordt geanticipeerd op een doorgroei van het landgoedbedrijf tot maximaal enkele duizenden hectaren, waarbij de insteek is dat deze doorgroei op organische wijze gebeurt en nieuwe leden uit eigen beweging toetreden tot de coöperatie. In eerste instantie is de doelstelling van de stichting Akkrumer Goedland om de praktische toepasbaarheid van het conceptuele idee van een 'coöperatief landgoedbedrijf' in de omgeving van het dorp Akkrum 'real life' te verkennen. De landgoedcoöperatie wordt geleid door een zelf geworven regisseur die deelnemers binnenhaalt, samenwerking organiseert, toeziet op de financiën en ervoor zorgt dat de revenuen ten goede komen aan alle stakeholders; inclusief betrokken natuur- en landschapsbeheerders en grondeigenaren.

In 2023 is Akkrumer Goedland samen met de Hegewarren geselecteerd als één van de pilotgebieden binnen het nationale kennis- en innovatieprogramma NL2120. Voor het Akkrumer Goedland biedt dit een mooie gelegenheid om de basisideeën van het coöperatieve landgoedbedrijf verder in praktijk te kunnen brengen.

Idzegea
In Idzegea is de gebiedscommissie aan de slag met het komen tot een plan voor de toekomst van het gebied. Met de recente toevoeging van een vertegenwoordiger vanuit de natuur- en milieuorganisaties is de commissie compleet. Er wordt nu gewerkt aan het ontwikkelen van een integrale gebiedsanalyse met aandacht voor de opgaven en koppelkansen van het veenweideprogramma, zoals landschap, het aanvalsplan grutto en leefbaarheid. Daarna wordt er middels scenariostudies toegewerkt naar een plan. Daarnaast continueren we verschillende pilots en onderzoeken op het snijvlak van bodem, water en landbouw.

Met vriendelijke groet,

Gedeputeerde Staten van Fryslân,

drs. A.A.M. Brok, voorzitter

drs. ing. J.J. Algra, secretaris

Ons kenmerk: 02223569

provinsje fryslân